

Kako uboge koroške Slovence v šolah ponemčujemo.

(Govor državnega poslanca dr. Vošnjaka v drž. zborni.)

Župani koroški trdijo in, kakor pravijo, razjarjeni odbijajo, da se more vsled nemškega pouka v naših slovenskih srednjih šolah žalostno zaostanje v splošni omiki, slabo gospodarenje in vidno padanje ljudskega blagostanja zaznamovati. Oni trdijo, da so to neresnice, da, oni celo najdejo, da se prav dobro gospodari, oni se hvalijo, da jim gre prav dobro, sklepati se mora torej, da mislijo, da se jim zaradi znanja nemščine tako dobro godi.

A tudi trditev nij resnična, da je blagostanje v Koroški tako veliko. Gospoda moja, če je uže tako daleč prišlo, da so, kakor se godi v Koroški, skoro cele doline nakupile topilnice-fužine, in da so se kmetje s posestev spravljali, kakor v Teistonu, če pride tako daleč, da so v samo jednej občini Zavrhu grofa Thurna topilnice nakupile 40 kmetij, da so se torej vsi ti kmetje iztirali in naredili v nemanice; da niso več samostojni prebivalci na svojih kmetijah, ne! da so postali sužnji velikemu kapitalu (Čujte! čujte! na desnici), gospoda moja, tedaj naj se ne govori o blagostanju v Koroški. To je žalostno znamenje nazadovanja in bojim se, da naposled pride vsa Koroška v roke topilnicam, v posest velikega kapitala, in da se bode kmetijski stan povsod zatrl. In potem bode tem dobrim kmetom znanje nemščine malo koristilo.

Župani koroški celovskega okraja kažejo v svojej izjavi na spomenico onih 97 katehetov, katere sem v svojem času v interpelaciji omenjal, in o njih se opaža, da delajo „fakcijsko opozicijo“, ker zdanjim napravam ljudske šole nasprotujejo. Kdor pozna duhovščino v Koroški, vè, da je morda najmenj voljna, fanatično se potezati za kaj. Duhovščina v Koroški živi s svojim ljudstvom, pozna njega potrebe in deli z njim veselje in žalost. O njej ne moremo trditi, da se je kedaj močno v politiko vmešavala, še manj pa v opozicijo proti kateremu zakonu in katerej odločbi; naopak, večkrat bila je še premlačna, po mojem mnenju namreč in osobito v narodnem oziru ni storila nič posebnega.

A ravno to toli pretrpežljivo in mirno duhovščino je 12 let obstoječi šolski zakon do tega privel, da se je vzbudila in naposled vladi in deželnemu šolskemu svetu naznanila, kakí so prav za prav uspehi te nove uredbe šol. 97 katehetov je 12. marca 1878 naznanilo deželnemu šolskemu svetu svoje prošnje in želje gledé verskega nauka v ljudskih šolah. Oni se nanašajo na državni šolski zakon, po katerem mora biti verozakon učni predmet v ljudski šoli in za kateri se mora upeljati vselej primerna dovoljena šolska knjiga.

Res da je slovenski katekizem upeljan, a oni trde, da se otroci v šoli niti toliko brati ne

nauče, da bi umeli ta katekizem. Nemščine pa tudi ne umejo, torej ostane pouk v veroznanstvu brez sadu.

Oni pravijo — hočem nekaj mest z dovoljenjem gospoda predsednika navesti, ker mi je na tem, da trditve svoje interpelacije kot resnične dokažem — (bere): „da skoro izključljiva raba nemškega učnega jezika v čisto slovenskih šolah s popolnim izključenjem slovenščine kot materinščine naših šolskih otrok in drugega zakonito enakopravnega deželnega jezika, kakor je v naših šolah, nasprotuje vsem pedagogičnim načelom in je ovira izomiki slovenske mladine v učnih predmetih ljudske šole in ta vendar nikakor ne more biti namen visokega deželnega šolskega sveta.“

Tu mislili so katehetje prenašlo, ker je ponemčevanje, kakor znano, namen deželnega šolskega sveta. Ti katehetje pravijo (bere): „da se čutijo zavoljo verskega pouka v svojej vesti dolžni, da proti takej nadvladajočej rabi nemščine v čisto slovenskih šolah in popolnej izločitvi slovenščine kot materinščine šolskih otrok iz šole ulež odločno zavarovanje in da so primorani, poučevanje v čisto slovenskih šolah“ — v slovenskih krajih bi se pač moralo glasiti, ker slovenskih šol ni — „postaviti na naravno in jedino pravo podlago materinščine učencev, ne da bi s tem se izločilo priučenje nemščine, kajti ljudska šola ne sme postati samo učilnica jezikov, ona mora biti vedno učilnica ljudske omike.“ Oni predlagajo, da bi v ljudskih šolah vsaj do petega leta slovenščina ostala učni jezik in da bi se stoprv v petem letu upeljala nemščina kot učni jezik. Jaz menim, da se je tu šlo zelo daleč, da se ljudska šola ne more smatrati učilnico jezikov, da torej mora ostati v ljudski šoli materinščina učni jezik do zadnjih let. Vendar se nečem z njimi pričeti, ker poznajo odnošaje v Koroški in vedo, kaj ugaja tem odnošajem. Oni stavijo prošnjo (bere): „Deželni šolski svet naj učiteljem naroči, da pri poučevanju rabijo slovenščino kot učni jezik in jo rabijo do petega leta in učence v njej vadijo do spretnosti pismenega izraževanja mislij in še le v najvišjih treh letih nemščino kot učni predmet uporabljajo.“

Deželni šolski svet koroški ni, kakor umevno, se oziral na to peticijo v letu 1878.; izdal je marveč določbo, naj vse ostane pri starem in pri tej priliki omenil je deželni šolski svet skoro isto, kar so omenili župani v svojej izjavi tako, da se mi v resnici čudno zdi strinjanje obeh pismenih izjav, in vir tej izjavi se mora skoro gotovo kje drugje iskati, nego v prostem zborovanju županov. Deželni šolski svet je namreč opazil v svojej določbi nasproti vlogi katehetov (bere): „da klasifikacija v peticiji izraženih bojznij nij potrdila, ker je v vseh teh šolah 98,6 odstotkov zahtevam tudi v veroznanstvu zadovoljilo in samo 1,4 odstotkov ne.“ Gospoda moja! Kdor vè, kaj

pomenijo take klasifikacije v ljudskih šolah, ne bode tej opazki prideval nikake pomembe. Sicer pa so ti katehetje v vlogi na ordinarijat, o kateri vlogi bodem še govoril, sami izjavili, od kod to izvira.

Če bi namreč katehetje ostro postopali, kakor jim predpisuje zakon, če bi zahteve, katere bi se morale staviti, tudi stavili, da bi potem zelo malo otrok moglo prestopiti v višje razrede, potem bi klasifikacija v veroznanstvu skoro vse otroke ovirala prestopiti v višje razrede. Kateri katehet pa bi se hotel takemu sovraštvu v občini izpostavljati? Tega ne bode nihče storil in zato so zahteve kolikor možno pomanjšali in na podlagi teh klasificirali. To se godi in se je vedno v ljudske šole godilo, ker nimajo spričala ljudske šole dalje nobenega pomena za življenje. Klasificiranje ljudske šole niti nima vrednosti, da bi iz nje prestopiti se moglo v srednje šole, narediti se mora izkušnja, predno se more vstopiti v srednje šole. Zato ne bode nobeden katehetom za zlo jemal, če se takemu sovraštvu od strani občine izpostaviti nečejo. (Dalje prib.)

Gospodarske stvari.

Ozimina in jarina zajedno.

Kmetovalec, katerega ozimina rž je prav redka in slaba skozi zimo prišla, je med ozimino spomladi posejal jaro žito. Posejano seme je bilo potem z valjarjem pod prst pospravljeno in je začelo kmalu prav lepo poganjati in rasti. Cela posejatev je se kazala prav nejednaka, kar visokosti slame tiče, sicer pa je prav gosta bila. Na hektari se je od nje pridelalo 180 meterskih centov žita, ko je sama jarina in sicer pšenica le po 110 meterskih centov vrgla. Vrh tega pa je rž, med katero se je spomladi seme jare rži posejalo bilo, prav čista ostala, nasproti pa je bilo med ono, v katero se spomladi ni jarega žita vmes posejalo, vse polno plevelnega semena.

Sadunosnemu drevju je dobro malo porezati korenine. Če se sadnemu drevesu včasih korenine nekoliko porežejo tako se s tem rodovitnost drevesa močno poviša. To se pa tako-le zgodi. Prst se okoli debla v primerni daljavi od njega odkoplje in vse korenine, ki niso popolnoma zdrave, se močno nazaj porežejo, in jama zopet z dobro prstjo zasuje. Če se pri ti priliki zamoči s slabo gnojnico, je tudi dobro. Pa tudi nebolene korenine je dobro nekoliko nazaj porezati, ker se s tem silijo nove sesavne koreninice pognati. To delo se mora zgoditi predno začne sok po drevesu krožiti, tedaj meseca aprila ali maja in jeseni avgusta ali septembra. Navažanje dobre gnojne prsti tudi pomaga, združeno navaževanje dobre prsti s porezanjem korenin ima še dosti boljši vspeh. Dobro je tudi drevesu krono o ti priliki porezati in pregosto vejevje iztrebiti.

Kdor prav molze, več namolze. Razno opazovanje in pa razne skušnje so resnico gori povedanega izreka potrdile. Pa le malo je dekel kravarice, ki bi znale dobro molzti ali dojeti. Skušnja je učila, da je dobil neki posestnik, ki je imel več mlečnih krav v hlevu, človeka, ki je znal prav dobro krave molzti in od tega časa so mu krave dosti več mleka dojile vkljub temu, da so bile ravno tako krmjene, kakor poprej. Treba je toraj na kravarice pazko imeti in jim veliko marljivost in skrb pri molži priporočati. Dobro bi bilo, da bi na to okoliščino tudi kmetijske družbe in njih podružnice svojo pozornost obračale. Kajti prava molza je umetnost, ki je ne zna vsak, in ktere se je treba učiti. Krava se mora v kolikor mogoče najkrajšem času pomolzti, pri tem pa nikakor ne mučiti in nadlegovati. Mleko se mora v žetaru vsakokrat peniti, kedar ravno od krave pride.

Belgijski vrtnarji dajejo raznemu sadju razni okus. Nek vrtnar belgijski je napikal z iglo sad in vsakokrat pred pikom jo pomočil v tekočino, s katero je hotel okus sada navdati. To delo se od deset do deset dni po dvakrat ponovi in sad dalje na drevesu zoriti pusti. Tekočina tako v sad spravljen, prešini cel sad in mu daje okus, kakoršnega mu vrtnar podati hoče. Včasih je ta od izvirnega okusa popolnoma preinačen. Če se s tem sadu redivna moč pomnoži, ali ustam priležnejši okus podeli, ali za oko lepši napravi, je toraj vredno poskušbe.

Dopisi.

Od sv. Lorenca na Dravskem polji. (Letina. — Nov župnik. — Pomilostenje.) Jeseni nas je bilo lani neugodno vreme sila mudilo, le siloj smo še svojo setev v zemljo spravili, nekaj pa smo je popolnem opustili. Vendar se je žito, hvala Bogu, dosehal že precej obraslo, in če ga ne bo pa zdanje deževje zadržalo, utegnemo še lepe žetve čakati. Zadujo nedeljo smo bili malo mraza imeli, pa menimo, da nismo, tudi po vinogradih ne, kaj škode imeli. Na cvetno nedeljo smo, kakor so nam naznanili, novega župnika preč. g. Franca Rata iz Fram doli dobili, mi jih smo radi sprejeli, ker nam niso več neznan, posebno pa še za to, ker upamo, da bomo poleg njih še tudi čast. g. kaplana obdržali. Brez drugega sv. opravila bi se za naše mlade ljudi zmerom v strah bili. Hadobija je že tudi pri nas do vrha prirasla. Svitli cesar so bili lani lep denar tistim odločili, ki so po toči posebno škodo trpeli. Ali nekaterim malopridnežem je to vse premalo bilo in so od župana Št. Voduška več daru terjali. Njegova žena, katero so bili samo doma našli, jim je zato nekaj žarkih povedala, pri tem pa so ji tudi nekatere besede ušle, ki so jih oni hitro pobrali, nekaj zasukali, in reva je bila vsled njih pri okrožni sodnji v Celji zavoljo razžaljenja